

ROZEZNAĆ (282) *vb pf*

Wszystkie samogłoski jasne.

inf rozeznąć (205). ◇ *fut 1 sg* rozeznâm (2). ◇ *2 sg* rozeznâsz (7). ◇ *3 sg* rozeznâ (20). ◇ *1 pl* rozeznâmy (1). ◇ *2 pl* rozeznâcie (1). ◇ *3 pl* rozeznają (2). ◇ *praet 2 sg m* -eś rozeznâł (1). ◇ *3 pl m pers* rozeznali (2). ◇ *imp 2 sg* rozeznâj (23) [*w tym: każdy rozeznâj (3), może 3 sg*]. ◇ *3 sg* niechâj rozeznâ (1). ◇ *1 pl* rozeznâjmy (1). ◇ *2 pl* rozeznâjcie (1). ◇ *con 2 sg m* byś rozeznâł (1). ◇ *3 sg m* by rozeznâł (7). ◇ *1 pl m pers* bychmy rozeznali (1). ◇ *3 pl m pers* by rozeznali (1). ◇ *part praet act* rozeznâwszy (5).

Sł stp: rozeznąć, rozznąć, Cn brak, Linde XVI(XVII; wstawka z XVII) – XVII w.

1. *Rozważyć, zbadać, przemyśleć; często też: ocenić, wydać opinię; stwierdzić; cognoscere PolAnt, Modrz; pronuntiare Mącz [w tym: kogo, co (72)] (132) : RejJóz C4v; IEfli będźiefz czytał/ á nie wšytkoć poydźie w śmák/ łáfkáwy Czytelniku/ nie zárázem łay/ ále pierwey pilnie czytáiąc rozeznay/ á nie vmiefzli rozeznâć/ od innych co łye s tym rozumieią/ dobrzeli nápiřano/ pytay GroicPorz B3v, hhv; RejWiz 120; RejZwierz 1; RejAp 118; też the wšy/ kthore przywykły melodye/ lepiey iá znáią/ z więtszą rořkofzâ przyjmuią/ y řubthylniey rozeznâć iá mogą/ niř drugiego/ ktory řie w muzice nie ćwiczył GórnDworz K2v; RejPos 216v; tákże biaległowy/ [...] rozeznâć potrzebá/ áby młodřzey řtaręgo řpofobu/ á řtaręy inřzęgo/ niř ięy latam przyřtoi/ lékárřtwá niedawano. Oczko 16.*

rozeznąć z czego (1): Yáko thedy żywot wyeczny á żywot doczesny myedzy řobâ rozni řâ. Tá k náuká ábo náuczony człowyek od rzemyęsniká álbo od rzemyęřlá. Z czego mořem rozeznâć co lepyeyby było/ yeřli ná náuki řyná dáć/ [...] yeřli ná rzemyęřlo GliczKsiąř G8.

rozeznąć w czym [= w jakiej sprawie] (1): A wwařaj kářdy řumnienie řwoie á obâćř/ iáko tho ieř řtrářzliwa rzecř/ áby ten Pan miał przyřć ná vpadek twoy á nie ná powřtanie twoie. A ktoř cie iny w tym rozeznâć ma/ iedno ty řam/ řořpráwiwřzy řie s řumnieniem řwoim. RejPos 30v.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikiem: to (23); zaimek pytajny (32), jes(t)li, -li 'czy' (15), iż, że (14), zaimek względný (1)] (62): FalZioł V 73v; O ramionach y o [ba]rkach řędźić niemař żadney trudnořci. [B]owiem by też nagłupřzy moře to rozeznâć iř [k]to ma miářřze ramiona y barki, [...] taki też muři być mocny GlabGad P; RejPs 49v, 139v; Samemuć to dá m rozeznâć Ieřtli przyřtoi oddawać Komu řořciâ czyę dobroć RejJóz F3; RejKup b2, y4; MurzNT 28v; kářdy dobrego rozumu człowyek to rozeznâ/ iř lepyey co vmyeć niř nic/ lepyey być człowyekyem niř wołem álbo cyełęcyem yákim. GliczKsiąř H4, G8; KrowObr 53, 130v; RejWiz 18, 36, 53v; OrzList i2v; Bo řnadř y nieprzyaciel muři to rozeznâć. Iř ten pan [tj. Jan Ocieski] ná wřzem godzyen/ Pořpolitey Rzeczy RejZwierz 58v; (nagł) Zamek Krákwofki. (–) KTo ma rozum/ rozeznay/ zwłářczâ coř gdzye bywał/ Ieřliř táki Máyeřtat/ w ktorych řtronach widał. RejZwierz 111, A5, 70, 71, 87, 90, 133, 143v; BibRadz *5, Iob 34/4; BielKron 444v; Mącz 254c, 412b; SienLek 5; gdy řie pilnie przypátryřł [...] do czego řie řciągáią wřytki podobieńřtwá ięgo [Pisma řw.]/ tedy rozeznâć muřiř iř to iářna prawdá co thu ieř nam przez Duchá řwiętego obiáwiono. RejAp BB6, BB2v, 14, 16v, 111 [3 r.], 136v, 142; Zař owo nie piękna rzecř/ kiedy řie biaległowá/ vbierze/ y vchędoży thák s pořtá/ á bez wymyřłow/ iř kto iá widzi/ nie moře rozeznâć ieřli řie chędożyłá/ ábo nie. GórnDworz Gv, B7v; RejPos 68, [137]v, 173v, 204v, 241, 321, 348v; RejZwierc 16, 75, 138v, 146, 156v (8); WujJud 131; CzechRozm 245v; ModrzBaz 27v; Phil B; KołakSzczęřł A3.

Ze zdaniem dopełnieniowym nawiązującym do dopełnienia w zdaniu nadrzędnym [w tym: kogo (1), co (2), między kim (1), o czym (1); zaimek pytajny (2), jeśli 'czy' (2), iż (1)] (5): *Vmieyze Ludzy rozeznac* Iako komu mas zaczeniać. *RejKup* e2v; [*Jezus odpowiedział Żydom:*] Náuká moia nie ieftci moia/ ále tego który mię połał. Iełliż kto będzie chciał czynić woła iego/ rozeznac [*lege: rozezna-c*] o nauce iełliż ieft z Bogá/ ábo iełliż iá theż sam z siebie mówię. *BibRadz Ioann* 7/17; iżby [*dworna pani*] rozeznac mogła między wilem ołob/ kto w czym godnieyfy *GórnDworz* X4; *RejPos* 165; co woyt rozezna iż potrzebnego ieft/ to woytowa niechay mocno śchowa *RejZwierc* 15v.

cum A cum inf „byc” (2): Ktoby sie chciał przypatrzeć/ cnym poštěpkom iego [*kasztelana Bieckiego*]. Rozezna go Koronie/ być ná wżem godnego/ Rozezna go y Pánu/ łługę potrzebnego. *RejZwierc* 54v.

W *połączeniach szeregowych* (3): żadny tżłowyek niemoże wiedzieć rośędzić y rozeznac iefli ieft łálki/ álbo gniewu Bożego godzien y winien *KrowObr* 53; *Mącz* 412b; Abowiem nietylko lepiey Biłkup álbo Papież wielkie rzeczy rozeznac/ ośądzić/ y opatrzeć może/ niżli prośty Káplan: ále [...] *WujJud* 86.

Zwroty: »rozeznac dobrze« [*szyk zmienny*] (2):Przetofz sie nigdy přetko nie vkwapiay krwie pułzczać: ale czo małz działać, rozeznay pierwey dobrze. *FalZioł* V 73v; *RejPos* [308].

»každy rozeznac może (a. musi); každy rozeznaj« [*szyk zmienny*] (6;3): Nie ták iáko więc drudzy ty dáry łzáfuią/ Wydáfzy chleb nędznikom/ płom gi rozmietuią. A łzámí zálewaią potráwy cudzemi/ Tu więc každy rozeznay co zá przyłmák imi. *RejWiz* 18; *RejAp* 14, 111 [2 r.], 179v; *RejPos* 348v; *RejZwierc* 156v; *CzechEp* 98; rozeznac [to každy musi/ że Oyczyźnie łwey ieft powinien/ pomoc/ [Rátunek/ y podp]orę kaźdego czálu *Phil* B.

»rozeznac pilnie(-o)« (2): Vwaźże to každy sam v siebie/ á rozeznay pilnie w rozumie łwym/ iefliże też tákowá głuchościá nie łá zaráżone nędzne vłzy twoie *RejPos* 204v, 173v.

»rozeznac prawie, włáściwie« [*szyk zmienny*] (3:1): *GlabGad* Mv; S Kuropátnik zyemiánin/ Kuropátwá k temu. To przyjemni ptałzkowie/ łtanowi kaźdemu. Y kto ich dobrze łwiádom/ rozezna to práwie/ Iż tych cnot vżywaią/ ná kaźdey łwey łpráwie. *RejZwierc* 87; *SienLek* 5; Więc iedni to á drudzy owo rozumieią/ A rozeznac włáściwie nie włzyłcy vmieią. Co ieft nawyzłze Dobro/ co błogołłáwieńłtwo/ Co prawđziwa łzczęłłiwość *KołakSzczęłł* A3.

»rozeznac rozumem, wedle rozumu, w rozumie« [*szyk zmienny*] (1:1:1): Iuż y zyemię y niebo łnádnie vmie [*młodość*] zbiegáć/ A kaźdą rzecz wátpliwá rozumem rozeznac. *RejWiz* 7, 39; *RejPos* 204v.

»rozwaźnie rozeznac« (1): Ale tu iuż teraz pilno sie dzierz mądrości/ ábyś tho mogł włzytko rozwaźnie rozeznac/ co ieft przyłtoynego á czo iefłh nieprzyłthoynego łzedziwości twoiey *RejZwierc* 146.

»sam rozeznac« [*zawsze w 2 os.*] [*szyk zmienny*] (8): *RejWiz* 39; OToż macie łwe przodki [*Polacy*]/ macie y pogány/ A co ieft łławá/ cnotá/ rozeznaycie łámí. *RejZwierc* 90; OGieñ w domu zá rołkołz/ też połóżyć może/ Iákoż y sam rozeznalłz/ gdyć žimno nieboże. *RejZwierc* 135; *RejPos* 68, 74v; *RejZwierc* 138v; *CzechRozm* 203; *WerGołł* 236.

»(sam) u siebie rozeznac« (2): tu iuż mało o tym y pić potrzebá/ bo y nagłupízy proftak iuż to v fiebie ínadnie mało pomyfliwízy rozeznac może. *RejAp* 178v; *RejZwierc* 162v.

»snadnie (a. snadno), łatwie (a. łacwie, a. łacno) rozeznac« [*w tym: zwrot (9), fraza bezpodmiotowa (2)*] (8:3): *RejZwierc* 71; A gdyż nie máłz inego [*słowa Bożego*] nád tho ktore w piśmiejch świętych iest zoftáwione á nam podáne/ łacwie to tedy rozeznac íako ie łobie wierni chwálcy Boży vwázác máią *BibRadz* *5; *RejAp* 136v, 142; *RejPos* 321; Tákże też náłuchawízy fie álbo náczedízy fie onych rozlicznych rzeczy/ ínadnie rozeznac czo cudnie pićka á co nícízemnie bęczy. A to co cudniey pićka/ to łobie [...] pilno vwázác *RejZwierc* 16, 75, 162v; Gdzie y Pfálmowi y Páwłowi gwałt wielki czyni [*ks. kanonik*] náciągáiąc ich ná íwá dumę przeciw prawdziwemu ímyśłowi: íako to pobożny Chriśtiánin łacno rozeznac może. *CzechEp* 149, 98; *WerGość* 236.

»rozeznac miedzy sobą« (1): Obierzmy łobie ład/ á rozeznaymy miedzy łobá [*sciamus inter nos*] co lepićzego. *BibRadz Iob* 34/4.

»trudno, nielacno rozeznac« [*w tym: fraza bezpodmiotowa (2), zwrot (1)*] = *haud facile cognoscere* *Modrz* [*szyk zmienny*] (2:1): *OrzList* i2v; Mílczący bárzo mało/ rozny od mądrego/ Bo więc trudno rozeznac/ kto ma więczey czego. *RejZwierc* 133; *ModrzBaz* 27v.

Szeregi: »obaczyć i rozeznac« (1): á íakoż fie tobie godzić ma bronić kogo drugiego/ gdybyś ná to nie miał ołobnego rofkazánia Bożego? obácż to łam y rozeznay możeli to być wedle Bogá/ ábo nie? *CzechRozm* 245v.

»rozumieć a rozeznac« (1): Y dziś gdyć to wierny páłterz podawa imieniem á łłowy Páná íwego/ nie możelz ínaczezy rozumieć á rozeznac íedno íż chleb á wino podawa *RejAp* 16v.

»uważyć a rozeznac« (1): A tu iuż vwáz á rozeznay/ ielłize tobie ítáná zá tho ony wśi twoie/ ony woły y kupiectwá twoie/ dla ktorycheś wzgárdził thák wdzyęcżne powołánie łwoie *RejPos* 241.

W przen (2) : Cnotá rozezna/ Coć fie gdzie nie zda. *RejZwierc* [238]v; A áczkolwiek się częłtokroć fercá ludzkie wielá rzeczy zátrudniáią/ íż nielacno mogą rozeznac co iest vcźciwego/ wśákże [...] *ModrzBaz* 27v.

Przen (2) : Chciey przed fie wzyác cnotliwá círpliwość/ Tá rozezna wnet náłzę wátpliwość. *BielKom* F7v, E6v.

a. *O Bogu* (3) : *RejPs* 48; Rozeznay łam [*Boże*] myłli moye y włlytki wnątrżności/ Obácż to yelłiz thu chodzę drogá yákyey złości *LubPs* eev.

W połączeniu szeregowym (1): *RejWiz* 113 cf *Zwrot*.

Zwrot:»rozeznac snadnie« (1): Gdyż w niebye y ná zyemi iego [*Boga*] możność władnie/ A włlytko wie y widzi y rozezna ínadnie. *RejWiz* 113.

a. *Wydać wyrok, orzec w jakiejś sprawie; rozsądzić; rozstrzygnąć coś; iudicare* *Vulg, JanStat* (33) : prośmy Páná Bogá włlyłcy/ íż nám raczy [...] tę náukę dáć/ ábyłmy wzgodzie łwiętey ielłcze ten íeden Artykuł z Duchá Świętego mogli rozeznac *BielKron* 206v, 73; *Mącz* 56c; *RejZwierc* 228; przeto íż [*sędziowie*] ktorzy ná pieniądze/ ná podarki wázá/ nic prawdziwego/ nic ípráwiedliwego/ nicz vcźciwego rozeznac nie mogą *Phil* L2; Aby [*sędzia*] vmiał rozeznac rzeczy, vmieiętny. *SarnStat* 488.

rozeznac miedzy kim (pl) (3): *BielKom* F3; *BielKron* 115v; *Dinoscere inter partes, Rozeznac miedzy ítronámi. Mącz* 251a.

Ze zdaniem dopełnieniowym [zawsze: zaimek pytajny] (6): *DiarDop* 102; KRolá kiedy w Egipcie po śmierci chowáli/ Tedy dwa ísprawy iego ítoiąc wyliczáli. Ieden zlé/ drugi dobre/ á ini íłucháli/ A ktorých było więcey/ potym rozeznaíli. *RejZwierz* 12; *BibRadzLev* 13 arg; *BielKron* 36v; *CzechEp* 25; trudno rozeznać Apoítolíkiewu wrzędowi/ komu grzechy zátrzymác/ á komu odpuścíc/ íeíli wízyšcy íednáko mowíc bédziemy/ želmy tylko niepráwošci peíni. *LatHar* 111.

Fraza: »trudno rozeznać« [*w tym: na kim (1)*] (3): *DiarDop* 101; (*nagł*) Krolewny Polkíe Anná s Kátáryzną. (-) ZMylíłbyš tu Paryłku/ komu íábłufzko dáć/ Bo ná rownych ofobach/ trudno to rozeznać. Ktore ítanem/ vrodá/ y w káždey poítáwie/ Bédá íobie podobne *RejZwierz* 49v; *LatHar* 111.

Zwroty: »przá, sprawę rozeznać« = *causam cognoscere* *Modrz* (2:2): *BierEz* Dv; *RejWiz* 80v; [*mówi Mojżesz:*] przá ktora ná was trudna odnošcie do mnie/ á (ia) íą rozeznam [*audiam*]. *BudBib Deut* 1/17; *ModrzBaz* 90v.

»rozeznać roznice, w roznicy« = *iudicare differentias* *JanStat* (2:1): ktorzy [*komisarze*] pod íumnieniem máíą rozeznać íłufznošć gránic w oney roznicy gdzie íię ítárzy zgodíc nie mogli *UstPraw* 12; práwu Duchownému naležy íąd/ rozeznać róznice okoío wíary šwiętey Krzešćíánškiey *SarnStat* 213 [*idem*] 221.

»sobie rozeznać« (1): Wielka to Páńka íášká komu to ták dádžą/ Íž go ná włáfná ísprawę íámegołz wyíádžą/ Ížeby íą rozíádžíł á íobie rozeznał/ A co mu íie podoba áby przy tym zoítáł. *RejWiz* 80v.

Szeregi: »porachowác i rozeznać« (1): w tym íię z íobą poráchuemy: ábo rádłzey daymy íię komu pobožnemu íłowem Božym poráchowác y rozeznać [!]: Kto tu íeít bližšzy Bogá/ kto Chriítulá/ kto Chriítíánštwá/ y zboru Apoítolíkiewo? *CzechEp* 25.

»rozeznać i (a) rozsądzić (a. rozsąd dać)« = *cognoscere et diiudicare* *Modrz* [*szyk 2:1*] (3): *RejWiz* 80v; *Spectator* etiam, Ten który co oględuye/ áby wmiál rozeznać y rozíád dáć. *Mącz* 405a; Bo ták wiele/ y ták wielkich ípraw ná káždy íeym przychodzi/ že [...] íámi íędžíowie ná to obráni niemogá íem dofyć wczyníc/ áby mieli wízytkie rozeznać y rozíádžíc. *ModrzBaz* 90v.

α. *O Bogu (tež o bogu pogańskim) (8) : WróbŽółt* 118/154 cf *Szereg*.

rozeznać między kim (pl) (2): (did) Kryłtus Michałowi kaže Wage gotowác (-) Nagotuy Wagy Michale Bychmy rozeznali czalé Miedzy temi czo íię Sądžą *RejKup* aa7; *BielKron* 67v.

rozeznać między kim a kim (2): Gdy pocžęłá Agár wzgárdžíłá pánią íwoią Sarą/ przeto ížłá á mowíłá ku Abráámowi: Zle czyníłž íž pozwaláłž íłudze mey przećiw mnie powítawác/ rozeznay Bože miedzy tobą á mną. *BielKron* 11v; [*Poliksena przemawia do Greków:*] Íeíli bog íeít ípráwiedliwy/ rozezna miedzy im [*Kalchase*m] á wámi tákíež mną rzecz ípráwiedliwą *BielKron* 60.

Zwrot:»rozeznać sprawę« (2): *RejPs* 37v; Powítáñže možny Bože ná rozíádek práwy/ Rácž obaczýć krzywdę íwą/ rozeznay ty ísprawy/ Ktore ták íprzećiwnik twoy šmie zárzucác tobye *LubPs* R3v.

Szereg: »rozeznać a (to jest) rozsądzić« [*szyk 1:1*] (2): *Iudica iudicium meum et redime me [...]*. Rozeznay íąd moy a odkup mie dla íłowa twego racžy mie ožywić. (*koment*) Rozeznay, to íeít rozíádž rzecz moię ktora mam naprzeciw dyabłu y ínfzym nieprzyacielom. *WróbŽółt* 118/154; *RejPs* 37v.

b. *Stwierdzić na podstawie obserwacji, zdiagnozować (1)* : ROpa nadnie vrinała w vrinie widziana Znamionuie rany nyrek albo mechierza albo wątroby: á to tak rozeznałz. Ieŝtli vrina w ktorey ieŝt ropa/ Ńmierdzi/ á k temu [...] *FalZioł* V 9.

2. *Stwierdzić inność; dostrzec różnicę; potrafić odróżnić; też: właściwie ocenić; discernere HistAl, Vulg, PolAnt, Modrz, Calag; agnoscere PolAnt; distinguere, internoscere Mącz (77)* : Vnterŝcheiden. Rozeznać. Odłączyć. Discernere. *Calag* 534b.

a. *O dwóch obiektach: odróżnić kogoś od kogoś lub coś od czegoś (55)* :

rozeznać kogo, co(36): *RejWiz* 76; *RejZwierc* 268; Bo niemáłz ták wielkiego proŝtaka miedzy temi/ ktorzy ŝię iakoŝkolwiek tym S: ięzykiem [*tj. hebrajskim*] báwiá/ ktoryby tych dwu ŝłowek Chocy á toch nierozeznał. *BudBib* b2v; *IVs*, Státut, *leges*, *Conŝtitucię*, ŝá ŝłowá ŝobie przyległé, y wiele ich ieŝt, co ie confunduią: Ale ich trzeba rozeznać, Bo ácz Polacy iednym ŝłowem to zowá Práwo: ále iednák *Ius* ieŝt, iákoby *genus*, á te drugie ŝá *ŝpecies*. *SarnStat* 48. *Cf pozostałe struktury; Ze zdaniem dopełnieniowym; Zwroty.*

rozeznać kogo a kogo, co a co (3): *RejAp* 39v; Tę nádzieię mam/ że ludźi báczné/ którzy przyŝtoynoŝć á ŝromotę rozeznać mogá/ po ŝobie mieć będe. *KochPij* C. *Cf »rozeznać złego a dobrego«.*

rozeznać kogo i kogo (1): [*Aleksander*] vchwyćił zboycę morŝkiego *Dyomedefá*/ ŝpytał go czemu przekaŝałz ludzkim ŝtátkom ná morzu? Odpowiedzwał/ iac iedno żywnoŝci ŝzukam ná morzu/ áleŝ ty iuŝ wŝytek ŝwiát krwiá połał/ [...] przeto ia iŝ w máłym okrętku ieŝdzę łotrem mię zowá/ á ty z wielkimi okręty ieŝdzilŝ więc cię Ceŝárzem zowá/ rozeznay mnie y ŝiebie? *BielKron* 126.

rozeznać kogo od kogo, co od czego(24): *FalZioł* V 10; Czemu dzieci poŝpolicie ŝię lękaia na początku ŝpania. (–) Bowiem w nich nie panuie ieŝzcze rozum ktoriby mogł rozeznać ŝen od iawney á iŝtey rzeczy *GlabGad* L5v; *GroicPorz* B4; *RejWiz* A4; *Genus promiscuum apud Grammaticos vocatur quo sub una terminatione utrumque sexum significat*, Rodzay w którym nie rozeznać ŝámice od ŝámca. *Mącz* 224b; Tegoŝ bym ia rad ŝłuchał/ ábyŝ mie w.m. náuczyl/ iáko rozeznać rzecz/ kthora ieŝt prawdziwie dobra w ŝobie/ od tey kthora ŝie/ telko ták widzi. *GórnDworz* L3v, G6v; *RejZwierc* 146v; *BudBib* 1.*Esdr* 3/13; [*ŁaszczOkulary* A4v].*Cf rozeznać co od czego przez co; po czym; Zwroty. [Cf też b. GlabGad* C2v.]

rozeznać co od czego przez co [= dzięki czemu] (1): Ktoć z ŝámego ŝiebie mowi/ chwałyć wŝafney ŝzuka. Ale then co ŝzuka chwały thego ktory go poŝłał/ tenći ieŝt prawdziwy (*marg*) Tenći ieŝt práwdziwy znák przez ktory rozeznać moŝemy náukę Boŝką od ludzkiey. (–) *BibRadz Ioann* 7/18.

rozeznać co od czego po czym (1): Dwa znáki vkázuyá/ po ktorychbyŝmy myeli práwy koŝcyoł boŝy poznác/ á od nyepráwych á podŝornych rozeznać. *KromRozm III* B7v.

rozeznać co z czym (2): Snádnie rozeznać s cŝyrownym modrego Snadz ieŝzcze ŝnádniey złego á dobrego. *RejZwierc* 222. *Cf »złe z dobrym rozeznać«.*

rozeznać co przy czym(1): *ReszPrz* 34 *cf Szereg.*

rozeznać miedzy czym a (miedzy) czym (4): [*kacerze*] rozŝiewiaia złych náuk ŝmiertelne náŝienia/ áby ony ludźie ktorzy miedzy cnotá á miedzy grzechy rozeznać niemogá/ y ŝkłonni ŝá ku złoŝci/

náchylone práwie ná doł zepchnęli. *KuczKat* 425; *WerGośc* 258.Cf »rozeznać między dobrym a złym«.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikiem: to (1); zaimek pytajny (12), jeśli 'czy' (2), iż (1)] (15): A fładże tedy chcemy rozeznać/ ktorzy fą przyiaćiele albo nieprzyiaćiele Boży? *KrowObr* 2; *KuczKat* 70; ále rozeznać/ ifz ten á nie ten ieft fynem krolewłkim: to v poddánych w rękę *SkarŻyw* 364; *KochPhaen* 24; (*marg*) Co znaczą głowy trupie? (-) [...] obáčmy iáko fię fład wielka márnóść świetcka odkrywa. Abowiem profzę kto tu rozezna/ czyiá to głowá/ Páná czyli fługi? bogátego czyli vbogiego? *WysKaz* 45.

~ *Z powtórzeniem tego samego zaimka wprowadza dwa człony współrzędne (10):* któż to rozezna co złe co dobre? *KromRozm I* [L3]v; *KromRozm II* a2; Yákoż rozeznać/ co yeft náuká powfłechnego kołcyoła/ á co nye? *KromRozm III* Q4; A vmie on [*Bóg*] rozeznać gdzye wierne [*serce*] gdzye zdrádne. *RejWiz* 52, 76v; Y rzekł Berzellai do Krolá: [...] Iużem dziś w ośmndziefiąt lath: á zač iuż ták czuyne fą fmyfły moie/ áby mogły rozeznać co fłotko co gorzko? *Leop 2.Reg* 19/35; Co y dyabeł w Ráiu przodkom náłzym wyznawał mowiac im: Iż będziecie iáko bogowie/ vmieiac rozeznać co złe á co dobrze. *RejPos* 146; *RejZwierc* 24, [782]; *ModrzBaz* [41].~

Bezpodmiotowo (1): Pás iego [*gwiazdozbioru Perseusa*]/ nie rozeznać/ iefli ná Skopowym Ołtátku/ czy ná wíchodzie náłtawa Wołowym *KochPhaen* 24.

Zwroty: »rozeznać dobre (a. [co] dobrego) od złego, między ([czym]) dobrym a złym, złego a dobrego, złe z dobrym« = *inter bonum et malum discernere HistAl, PolAnt* [*szyk zmienny*] (4:2:1:1): *BielŻyw* 45; *HistAl* I4v; Scis inter bonam et adulterinam monetam internoscere, Vmiefz rozeznać między dobrimi á złemi pieniádzmi. *Mącz* 251b; NIE to ieft mądry czo wiele fpraw vmie/ Lecż co złe z dobrym rozeznać rozumie. *RejZwierc* [213]v, 222; *BudBib 2.Reg* 19/35; *CzechRozm* 239v, *4v. Cf też *Ze zdaniem dopełnieniowym*.

»łacno (a. łacniuchno), snadnie, łatwo (a. łatwie) rozeznać« [*w tym: fraza bezpodmiotowa (4), zwrot (4)*] = *facile internoscere Mącz* (3:3:2):A przypátruiąc fie temu/ á zwłálczá s tym baczeniem/ ktorym Pan W.T. z łálki fwey obdárzyć raczył/ f nádniey możefz rozeznać kákol od pńzenicze. *RejWiz* A4, 76; *Mącz* 251b; przypátruy fie pilno nędzniku/ á vcz fie co to ieft prawdá/ boć iá bárzo łacniuchno od nieprawdy rozeznać *RejPos* 283v; Boć wždy łacno rozeznać grofz od fzelągá. *RejZwierc* 146v, 24, 222; *ReszPrz* 34.

»prawdę od nieprawdy, prawdę od fałszu, fałsz od prawdy, [co] prawdziwe od fałszywego, [co] prawdziwe i fałszywe rozeznać« = *distinguere vera a falsis Mącz* [*szyk zmienny*] (4:2:2:1:1): Przez rozmyflanié tedy częfłté żywota Iezufowégo/ ferce [...] bywá oświéztzono fwiatłóciá niebiefką tako ijże rozezna rzeczy práwdziwé ij fałfływé *OpecŻywPrzedm* C4; Iako mam rozełnać kołcioł prawdziwy od fałfziwego fżatanłkiego? *SeklKat* Q2; *RejKup* y5; *KromRozm III* B6; *KrowObr* 47; *Mącz* 416a; iż fie trudno mamy wymáwiác proftotámi fwemi/ gdyż vmieemy członki wiáry krześciánłskiey/ modlitwę Páńłką/ y przykazánie iego/ tám fie y s tego wiele możemy fpráwić y rozeznać fáłfz od prawdy w proftocie fwoiey. *RejPos* 190v, 283v; *RejZwierc* B, 83.

»rozeznać prawie [= *prawdziwie*]« (1):Iuż też wífytek Senat z Nieba Siádl ná fładże [!] yáko trzeba Iuż tu wiecz trudno mendrowác Bo czy vmieyá rozeznać Práwdę/ od nie prawdy práwie *RejKup* y5.

Szereg: »rozeznać i wybrać« (1): A iż *Contraria contrarijs opposita magis elucefcunt*, złe przy dobrym/ białe przy czarnym/ łodkie przy kwaśnym/ łatwiey y lepiej rozeznać y wybrać człowiek może. *ReszPrz* 34.

b. *O jednym obiekcie spośród wielu: rozpoznać, wyodrębnić; scire PolAnt[w tym: kogo, co (18)] (20)*: pátrzę w kofnici krolewfkich kołci miedzi innymi, ale że ich rozeznać nie mogę, przetoż krolować niechęć *BielŻyw* 166; przeto im [zębom] to natura dała takową czuyność aby ony mogły rozeznać potrawę łufzną ku pożywieniu iako twarda rzecz od miękkiey, zimna od ciepłej *GlabGad* C2v; *RejKupSekl* a3; *RejWiz* 8v; *RejZwierz* 31; *BibRadz Deut* 18/21; *RejAp* 35; A thy iedno [Pan] przezwał włafnemi owieczkami swoiemi/ kthorzy włafnego iego głofu iako wdzięcznego páftherzá fwego náfláduiá/ á vmieią rozeznać głos naiemniczy *RejPos* A5v, 261v, 347; Rozliczny kftałt przyiaciół iako gi rozeznáć/ á napirwłzy pochlebny. *RejZwierz* 89, B; Ale rozeznáć vmieý przyiacielá/ A trudno náléść małz iednégo z wielá. *KochPieś* 17; przetho iż boiáznią Bożą włzytki požádlivości odieęte bywáią/ kthore vmyłfowi ciemność czynią áby rozeznáć prawdy nie mogli. *Phil* L2.

rozeznać czym (1): Dignoto, Pewnemi znaki rozeznáć *Mącz* 89b.

rozeznać miedzy czym (1): náłázłá fię iáfkinia oná/ wktorey Chryftus żywot náłz położony był/ y z ktorey zmartwywftál. y przy niey náłázły fię trzy krzyże [...]. lecz [...] miedzy trzemi krzyfzmi/ rozeznáć nie mogli Páńfkiego: wiedząc iłz z dwiemá łotry vkrzyżowány był. *SkarŻyw* 397.

rozeznać za czym [= dzięki czemu] (1): pokażę wam znáki zá ktorymi będziecie rozeznáć mogli [kościół Boży wśród innych kościołów] *ReszPrz* 13.

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): A áczby proftaczek rzekł/ á cożem ia krzyw kiedy ia tego rozeznáć nie vmiem/ ktory duch ieft s prawdy *RejPos* 190.

a. *Wybrać, wyszukać kogoś odpowiedniego (2)*: Pan káždy łługámi/ łlawy/ záchowánia y máiętności doftawa: łługámi też to tráci: táki/ ktory łlugi nie rozezna/ chowác y rzádzić nie vmie. *GostGosp* 4, 1.

c. *Stanowić podstawę odróżnienia, pozwolić odróżnić [kogo od czego (żywotne)] (1)*: A tá [cnota] iedno befpiecznie vmie nas rozeznáć/ Od onych błędnych źwirzát/ ktore chodzą z rogi *RejWiz* 7.

3. *Poznać, dowiedzieć się; zrozumieć, pojąć; uświadomić sobie coś; rozpoznać istotę jakiejś sprawy; ogarnąć myślą, rozumem; cognoscere Vulg [w tym: co (56)] (73)*: *RejJóz* E4v; *LubPs* T4; Bo to ieft pocźciwie żyć/ kto ná tym przeftawa/ Co komu wedle ftanu z łáfki Pan Bog dawa. A rozezna powinność ná wżem ftanu fwego *RejWiz* 50v; Kiedy thu rozeznamy iego dziwne łpráwy/ Możemy włafnie zeznáć/ iż tho Bog ieft práwy. *RejWiz* 112, 38, 90v; Tákte z łynow Izáfchárowych łudzi godnych ktorzy vmieli rozeznáć czáfy [scientes intelligentiam in temporibus]/ ták iż wiedzieli co kiedy Izráel począc miał/ było kfiázát ich dwiefcie *BibRadz* 1.Par 12/32; *KochSat* C; A nie naydziefz nigdy ták zefłęgo/ By rozeznał krotkość czáfu fwego *RejAp* 199v, 35v, 59v, 128, 135; *RejPos* 69, 74v, 75; *HistLan* F2; *RejZwierz* 14; Ale mu dał [Bóg człowiekowi] táki łmył/ y rozum wyłoki/ Ze też może rozeznáć/ gwyazdeczne przełkoki. *HistHelktv*; *CzechRozm* 123v; *SkarŻyw* 301.

rozeznać z czego (3): PRzypátrzże fię co vmie/ pocźciwie ćwiczenie/ Gdy fláchetne przypádnie/ k niemu przyrodzenie. Co rozeznáłz s przypadkow/ y s połtepkow iego/ Tego Kochánowfkiego/ fláchćicá Polfkiego. *RejZwierz* 77v; *CzechRozm* 64; *SarnStat* 90.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikiem: to (11); zaimek pytajny (21), iż, że (5), jeśli 'czy' (1), zaimek względny (1)] (28): *BielŻywGlab nlb* 13; *RejPs* 107; *RejJóz* F; do ktorey [mamki] rodzicowye łyny łwe odładzają łami ye odrzucąją/ yákoby nye łwe/ ále cudze: wčem yáko wyele błędzą á łzkody łobye nabywają/ koždy dobrego rozumu s prętká to rozeznać może. *GliczKsiqz* D2, M4v; Ktory [człowiek] iedno do czáfu ma zámierzony wiek. A to vmie rozeznać co oczymá widzi *RejWiz* 110v, 19, 31v, 63, 120; Bo ten káždy napięknicy/ w łwym rzemięfle łtoi/ Gdy to vmie rozeznać/ co cnocie przyłtoi. *RejZwierz* 143v; A iż to ná rozum ludzki rzecz natrudnieyła rozeznać Bołtwo człowieczeństwem zákrythe Páná náłzega/ y iáko on thu będąc ná łwecie dziwnemi łpráwami łpráwować raczył Kołcioł łwoy y zbáwienie wiernych łwoich *RejAp* AA8v, AA5v, 67, 104, 108, 136v, 167v; *GórnDworz* C7; tu iuż nielza iedno iż mułiłz rozeznać to pogańłtwo łwoie/ á ten łwowlony żywot łwoy/ tu iuż nielza iedno iż mułiłz rozeznać/ iż bárzo nędzna á łchorzáła w tobie leży [...] dułzyczká niewinna twoiá *RejPos* 75, 63; *RejZwierz* 55, 153, 184v, 255; *WujNTAct* 24/8; *SarnStat* 90; było bárzo niebełpieczno o trzech im [Żydom] perłonách w bołtwie powiádać. gdyźby [...] nie vmieli rozeznać rzeczy trudney/ co iedność iednego bołtwá/ á co roźność perłon. *SkarKaz* 275a; [JanWróz 62].

Ze zdaniem dopełnieniowym nawiązującym do dopełnienia w zdaniu nadrzędnym [co; zawsze: zaimek pytajny] (3): *RejAp* 116; Abowiem iáką thy łmiáłołcią bliźniego łwego łmiełz połádać/ gdyześ nie Bog/ á nie moželz rozeznać vmyłłu łercá cudzego/ co on czyni/ ábo ku ktoremu końcowi obráca myłli łwoie. *RejPos* 172v, [340].

W charakterystycznych połączeniach: rozeznać błędy, cuda, czasy, dobrodziejstwo (2), Ewanjelijá, krotkość czasu swego, miłosierdzie Pańskie, pogańłtwo swoje, powinność (sw(oj)á a. stanu swego) (4), pożytki, rzeczy (2), sąd (Pański) (3), sprawy (2), swoj stan (2), umysł serca, widzenie, występpek, zakon, zdradę.

Zwroty: »dobrze, własnie rozeznać« (2:1): Ale mi łie to chytrłly zda Co łwoy łtan włáfnie rozezna A ktemu nániem przełtawa *RejRozpr* I4v; *SkarŻyw* 537; *ReszPrz* 48.

»rozumem rozeznać« (2): *RejPos* 63; A włzytko to cokolwiek oczymá łwemi widzyeć/ y rozumem rozeznać możemy/ to [Bóg] łtworzyć raczył ku czći á ku chwale łwoiey. *RejZwierz* 1.

»rozeznać (sam) u siebie, sobie« [szyk zmienny] (4:1): A ták ty nędzny á ociáżony człowiecze/ gdy obaczyłz ociáżone grzechem łumnienie łwoie/ ábo iżbyłz nie vmiał rozeznać łam v łiebie wylłtepku łwoiego/ pytay łie do tákiego wiernego połłá od Páná łwego *RejPos* 119v, 173v; O bezecna nádęta mucho/ [...] nie dołycze tobie ná tim rozeznać łobie dobrodzieiłtwo á wolá páná łwego *RejZwierz* 190v, 141v, 184.

»snadnie (a. snadno), łacno, łatwie rozeznać« [w tym: fraza bezpodmiotowa (7), zwrot (6)] [szyk zmienny] (9:2:2): *RejPs* 107; Bo co vmie Łákomłtwo rozeznać to łnádnie. *RejWiz* 31v, 19v, 118v; *RejZwierz* 104v; *RejAp* 136v; gdyź łacno rozeznać łwięte łłowá iego [Pana]/ á co łie zgadza ábo nie zgadza z nimi. *RejPos* [340], 173v; *GrzegŚm* [67]; *RejZwierz* 153, 255; *WujJud* a7; Choćiaź teź y relatiuum nie závády połledniemu łłży ále teź łłży częłto y pierwłzemu. Co mądry z połżenia rzeczy/ y z przedłięwzięcia piłżącego łacno rozeznać może. *CzechRozm* 64.

»rozeznac trudno« [w tym: [frazą bezpodmiotową], zwrot (2)] [szyk zmienny] (2): ábowiem trudno ma ktho zñas [!] rozeznác/ głąbokie táiemnice iego [Pana]. *RejPs* 137v; Abowiem y wierzyć/ y rozumem rozeznác trudno kto może/ coby pirwey przez słyżenie do myfli á do rozumu iego nie przyfzło. *RejPos* 63; [JanWróz 62].

Szeregi:»rozeznac i obaczyć« (1): Doktorowie Kościoła Powłzechnego ták vczyli/ że w tey chwálebney Swiętości/ mamy trzy rzeczy rozeznác y obaczyć: Bo iest w niey iedná/ lámý Sákráment/ druga/ zaráz y rzecz y Sákráment/ á trzečia rzecz lámá bez Sákrámentu. *WujJud* 257v.

»rozeznac i powazyć« (1): gdyż fprawy fwiátá tego iákýe fą y iákich trudności/ złości á niebefpieczeńftwá zewfząd fą nápełnione/ tho káždy fnádnie v fiebie rozeznác y powazyć może. *RejPos* 173v.

»rozeznac i rozsądzić« (1): A tákowé fpítki áby były ná przyfzły Séym zniešioné: á tám dopiéro z tákowych fpítków łatwiéy fie rozeznác y rozfádzić będnie mogło/ ná których Rzeczpošpolita mieyfscach byłáby wfzkodzona *SarnStat* 90.

»rozeznac ani rozstrzygnąć« (1): Ale iz cyec ktory fie o náukę z Ariftipulem táfrował tákým był profтактыem á nyeukiem/ że thego rozeznác áni roftrzygnąć nye vmyał co yeft náuká *GliczKsiqz* M4v.

»rozeznac ni zrozumieć« (1): wiedz że ten Bog náfz iest ták iftność dziwna/ A nád wfzytki iftności rozumom fprzečiwna. Ktorey żadny rozeznác ni zrozumieć może/ Aliż kogo z fálki fwey onże fám wfpomozé. *RejWiz* 113v.

W przén (2) : *RejWiz* 120; bo co oczy widzą fnádnie rozumowi rozeznác *RejZwierc* 255.

a. *Došwiadczyc, poznać przy pomocy zmysłów [czym]* (2) : Ut ego oculis rationem capio, Ilie ya doyfzrzeć mogę/ yle mogę oczimá rozeznác. *Mqcz* 259b.

W przén (1) : To fą fłowá włafne s kxiąg wáfzych/ ktore Pontyfikałem zowiećie/ wypifáne/ ktorem tu dla tego nápiśał/ áby koždy wierny krześciánfki tżłowiek/ nietylko otzymá fwemi ogládał/ ále tezf y rękómá/ iáko mowią pošpoliće/ námácał y rozeznał. *KrowObr* 129.

Synonimy: **1.** *obaczyć, osqdzic, oszacowac, roftrzygnac, rozebrać, rozliczyć, rozmiarkowac, rozmyślic, rozsądzić, rozważyć*; **2.** *oddzielić, odlqczyć, rozsądzić*; **3.** *dowiedzieć się, obaczyć, ogarnąć, pobaczyć, wyrozumieć, zrozumieć.*

Formacje współrdzenne cf ZNAĆ.

Cf 1. ROZEZNANIE, ROZEZNANY